

Nr 4.

Ankom till Riksdagens kansli den 3 mars 1911 kl. 1 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 angående herr Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande af undervisning i social etik och rättskänsla vid utbildningen af befattningshafvare i rikets tjänst.

I motion nr 287 inom Andra kammaren har herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte 1:o öfverväga, huruvida och på hvad sätt vid utbildning af åklagare och domare samt af rikets alla öfriga befattningshafvare från de lägsta till de högsta undervisning må kunna meddelas i social etik och rättskänsla; samt 2:o) bereda Riksdagen tillfälle att få yttra sig öfver förslaget till statsvetenskaplig examen eller de åtgärder, som i anledning däraf kunna ifrågasättas.

Såsom stöd härför anför motionären följande:

»Uti motion nr 200 inom Andra kammaren vid 1910 års riksdag ifrågasattes bland annat en reform af den administrativa makten i syfte, att den må byggas på folklig grund och vinna förutsättningar att kunna verka med insikt i samhällsfrågorna och intresse för de sociala missförhållanden undanröjande.

Detta kan säkerligen ej slutgiltigt ske annat än genom en omändning af samhällsskicket och människorna. Åtskilligt bör dock med god vilja kunna redan under nuvarande förhållanden åstadkommas.

Nära till hands ligger det då att spörja sig, hvad som blifvit gjordt för att främja förenämnda kraf vid utbildningen af tjänstemannakåren i gemen. Svaret kan ej blifva mer än ett. Icke den bittersta omtanke ägnas att i undervisningen bereda insteg i sinnena för en rätt uppfattning om betydelsen af en medborgerlig anda till skillnad från en byråkratisk och kapitalistisk anda.

En aning om det nuvarande oeffterrättlighetstillståndet afspeglar sig säkerligen i förslaget om inrättandet af en statsvetenskaplig examen, som skulle något mer än de nuvarande juridiska examina lägga vikt på studiet af nationalekonomi och förvaltningsrätt och mindre på den rena juridiken. Detta kan möjligen alltid verka något litet. Men en sådan examen träffar till en början endast de högre ämbetsmännens utbildning. Förslaget framhåller icke heller att det är erfarenheter om skuggsidorna i lifvet, som behövas, lika mycket som betyg om vissa teoretiska kunskaper, meddelade företrädesvis ur den härskande nationalekonomiska skolans synpunkter. Framför allt förbigår denna tilltänkta anordning alldeles hvad som här är hufvudsaken, nämligen en fruktbar inverkan på den undervisades sinnelag, ty detta senare är alltid den innersta driffjädern till människornas handlingar både såsom ämbetsmän och privatpersoner.

Den enda undervisning i nämnda anda, som mig veterligen förekommit, innefattas i de s. k. domarareglerna, som »en domare skall sig alldeles efter rätta». Dessa stäta visserligen ännu i våra lagböcker. Men säkerligen har aldrig, åtminstone såvidt jag erfarit, på långliga tider hållits vid universiteten en förstående föreläsning eller ett behjärtadt kollegium öfver detta högviktiga ämne. Vid sidan af den myckna undervisningen i hvad lagens bokstaf formaliter bjuder, riktas aldrig någon maning äfven till det unga byråkratämnets bättre jag.

Hvad vi därför behöfva framför allt är undervisning i social etik och rättskänsla vid utbildningen både af åklagare och af domare och af rikets alla öfriga befattningshafvare från de lägsta till de högsta. Vid universiteten borde inrättas särskilda professurer i dessa ämnen, gemensamma för alla fakulteter.

Då detta spörsmål är af stor vikt samt förenämnda synpunkter torde väsentligen ha förbisetts vid uppgörandet af förslaget till statsekonomisk examen, synes det mig angeläget att Riksdagen beredes tillfälle att afgifva yttrande öfver detta förslag eller de andra åtgärder, som i anledning däraf kunna ifrågasättas.

Med stöd häraf och under åberopande jämväl af motiveringen till näst föregående motion nr 286, hemställer jag etc.»

Ifrågavarande motion har ett visst sammanhang med den närmast föregående, nr 286. I denna senare framhålles, att det är ämbets- och tjänstemännens plikt att i sin tjänsteutöfning främst söka tillgodose rättvisa och billighet, och framställes det kraf att Kungl. Maj:t medelst cirkulär till vederbörande måtte erinra dem om denna deras plikt. I förevarande motion, nr 287, framställas förslag till anordningar för utbildande af ämbets- och tjänstemän eller, såsom motionären här uttrycker sig, åklagare och domare samt rikets alla öfriga befattningshafvare från de lägsta till de högsta, så att desse utom den speciella utbildning, som hvars och ens ämbete kräfver, skulle få blicken riktad på det etiska krafvet af billighet, rätt och rättfärdighet i deras ämbetsutöfning. Hvad som framför allt behöfves vid sidan af den myckna undervisningen i hvad lagens bokstaf formaliter bjuder, är, säger motionären, undervisning i social etik och rättskänsla. På grund däraf, säger han vidare, borde vid universiteten inrättas professurer i dessa ämnen, gemensamma för alla fakulteter. Utan att närmare ingå i någon undersökning om innebörden af dessa tvenne begrepp, social etik och rättskänsla, eller hvaruti de till äfventyrs skilja sig från hvarandra, antager utskottet motionärens mening i hufvudsak vara, att den blifvande ämbets- och tjänstemannen skall genom en viss undervisning bibringas kännedom om och känsla för hvad som är hans plikt ej blott såsom ämbets- och tjänsteman utan äfven såsom människa och samhällsmedlem.

Men då motionären vill göra gällande, att samhälleliga och mänskliga dygder skola förvärfvas hufvudsakligen genom undervisning och studier vid universiteten, vare sig i det ena eller andra läroämnet, synes han ej hafva gjort klart för sig, att det är redan under barnoms- och ungdomsåren, som den sedliga karaktären grundlägges och viljan erhåller en viss hufvudriktning, och detta ej blott genom den i barndoms- och ungdomsskolorna meddelade undervisningen utan kanske ännu mera genom den uppfostran i öfrigt, som kommer individen till del och genom de intryck han mottager från lifvet rundt omkring honom. Det är alltså långt innan den blifvande ämbetsmannen är mogen för inträde vid universitetet, som sinnelaget, hvilket motionären måhända med rätt betecknar som den innersta driffjädern till människornas handlingar, erhåller sin första daning. Visserligen är det dess bättre ej så sällsynt, att mången, som under sin uppväxttid visat prof på en allt annat än god karaktär, likväl vid mognare år slagit om och blifvit en rättsinnad och redbar människa. Men detta för-

hållande torde med all säkerhet hafva haft en mera djupt liggande grund än blott och bart ett teoretiskt studium af den ena eller andra vetenskapen.

Det kan sålunda ej vara så mycket genom undervisning i etik, som sinnelaget skall erhålla sin rätta daning och en sedlig karaktär utvecklas, utan mera på grund därpå att ett sedligt moment i allmänhet ingår såsom princip i undervisningen, den högre såväl som den lägre. Gifvetvis beror härvid det mesta på den undervisande och den anda, i hvilken han leder undervisningen. Och är det så, som motionären säger, att vid sidan af den myckna undervisningen i hvad som lagens bokstaf formaliter bjuder, aldrig någon maning riktas äfven till det unga byråkratämnet bättre jag, så är detta visserligen att beklaga. Men detta förhållande synes ej kunna afhjälpas genom införande af något eller några nya ämnen i studiekurserna utan genom en sådan läggning af undervisningen, att den blir fostrande på samma gång den afser att meddela kunskaper.

Det förslag till statsvetenskaplig examen, som af motionären omnämnas, och som inom ecklesiastikdepartementet utarbetats med biträde af tillkallade sakkunniga, afser att möjliggöra förvaltnings- och ämbetsverkens rekryterande med krafter, som erhållit sin särskilda utbildning i och för statsförvaltningens olika grenar. Själva stadgan för denna examen utfärdas af Kungl. Maj:t på administrativ väg, och de ämnen, som enligt förslaget skola ifrågakomma för densamma, tillhöra dels den juridiska, dels den filosofiska fakultetens läroombåde. Motionären föreslår nu, att Riksdagen må beredas tillfälle att få yttra sig öfver nämnda förslag. Och i hvad riktning motionären önskar, att Riksdagens eventuella yttrande skall gå, det framgår också af motionen. Man måste gifva sitt fulla erkännande åt motionärens kraf, att ämbets- och tjänstemännen utom de speciella insikter, som fordras i deras kall, äfven måtte besitta den hjärtats och sinnelagets bildning, som gör att de kunna bedöma andras gärningar utan förutfattade meningar och se dem i deras rätta belysning. Men såsom utskottet redan framhållit, lär det detta syfte ej kunna vinnas genom att i kurserna för ifrågasvarande examen införa undervisning i det ena eller andra läroämnet. Och då det för öfrigt alltid står Riksdagen öppet att, därest vissa brister angående nämnda examen skulle komma till synes efter det stadgan för densamma blifvit utfärdad, hos Kungl. Maj:t i skrifvelse anhålla om nödiga ändringar i densamma, kan utskottet ej heller tillstyrka motionärens yrkande i denna punkt utan hemställer alltså,

att förevarande motion ej må till någon Andra
kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1911.

Å utskottets vägnar:

A. J. HAGSTRÖM.